

int/eng#%22fulltext%22:%22klein%22,%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%22001-59024%22}}.

11. Case of *Guincho v. Portugal* (Application no. 8990/80) = [Справа «Гінчо проти Португалії»]: Judgement European Court of Human Rights, Strasbourg 10 July 1984. HUDOC: *database*. URL:
13. Case of *Bottazzi v. Italy* (Application no. 34884/97) = [Справа «Ботацці проти Італії»]: Judgement European Court of Human Rights, Strasbourg 28 July 1999. HUDOC: *database*. URL: [***В.А. Каплина. Разумные сроки гражданского судопроизводства с учетом требований пункта 1 статьи 6 ЕКПЧ и практики Европейского суда по правам человека. – Статья.***](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22tabview%22:%22document%22,%22itemid%22:%22001-58293%22}}.
</div><div data-bbox=)

Аннотация. В статье рассматривается законодательное закрепление принципа разумных сроков в гражданском процессе до и после изменений, внесенных в Гражданский процессуальный кодекс в декабре 2017 года, решения Европейского суда по правам человека, в которых страсбургский Суд сформулировал факторы, которые должны учитываться при решении вопроса, нарушен принцип разумных сроков в конкретном деле или нет. Также сквозь прецедентную практику Европейского суда по правам человека исследуются причины задержек при рассмотрении дел судами и способы их преодоления.

Ключевые слова: принципы гражданского процесса, разумные сроки, Европейский суд по правам человека, Граждански процессуальный кодекс Украины.

V. Kaplina. Reasonable time of civil procedure in the context of demands of p. 1 article 6 of the ECHR and practice of the European Court of Human Rights the practice of the European Court of Human Rights Summary. – Article.

Summary. Article deals with the legislative regulation of the reasonable time in civil procedure of Ukraine before and after changes in civil procedure code in December 2017. The author also considers the decision of the European Court of Human Rights, in which Strasbourg court has formulated factors which are to be taken into account while deciding whether the principle of reasonable terms has been breached. Besides through the practice of the European Court of Human Rights the causes of delays while hearing the cases and the ways of overcoming them are considered.

Key words: principles of civil procedure, reasonable time, European court of human rights, Civil procedure code of Ukraine.

УДК 347.29

Г.В. Котик

*аспірант кафедри теорії та історії держави та права
Міжнародний гуманітарний університет,
м. Одеса, Україна*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ДІТЬМИ Й ВИКРАДЕННЮ ДІТЕЙ У НАЦІОНАЛЬНУ ПРАВОВУ СИСТЕМУ

Анотація. У статті досліджується проблематика нормативно-правового забезпечення протидії торгівлі та викраденню дітей в Україні, яка спрямована на реалізацію прийнятих на себе міжнародно-правових зобов'язань, а також окреслення перспективних шляхів його вдосконалення.

Ключові слова: імплементація, торгівля дітьми, викрадення дітей, сексуальна експлуатація.

Торгівля дітьми – будь-який акт або угода, внаслідок яких дитина передається будь-якою особою або будь-якою групою осіб іншій особі чи групі осіб за винагороду або інше відшкодування.

Викрадення дитини – це підвид викрадення людини, тобто протиправна заборона людині вибирати за своєю волею місце перебування або таємне чи відкрите її захоплення.

Щороку мільйони дітей потерпають від одного з найприбутковіших видів бізнесу – торгівлі людьми та комерційної сексуальної експлуатації. Це характерно для кожного континенту й кожної країни, включаючи й Україну. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), станом на грудень 2018 року основною країною призначення для торгівлі людьми з України залишається Росія (63%), друге місце посідають країни-члени Європейського Союзу, звідки повернулося 17% постраждалих осіб, із них понад 86% постраждали в Польщі, решта – в Італії, Німеччині, Греції, Фінляндії, Литві, Австрії, Чехії та Великобританії. Кількість осіб, які постраждали від внутрішньої торгівлі людьми, зросла й у минулому році становила 10% від загальної кількості випадків [10]. До основних причин торгівлі дітьми можна зарахувати бідність, слабкі соціальні й економічні структури, безробіття, організовану злочинність, насильство проти жінок і дітей, дискримінацію жінок, корумпованість влади, політичну нестабільність, збройні конфлікти [8]. Натепер у нашій країні проводиться операція об'єднаних сил, є низка непідконтрольних державній владі територій, тому ризики потрапляння наших громадян у ситуації торгівлі дітьми стрімко збільшуються.

Виокремлюють такі види та форми торгівлі дітьми: трудова експлуатація; сексуальна експлуатація; вилучення органів; використання в дослідках; використання в озброєних конфліктах; використання в злочинній діяльності; використання в порнобізнесі; жебрацтво; незаконне усиновлення з метою наживи; тощо.

Торгівля дітьми – це соціальне явище, що визнається злочином у всіх країнах світу. Основним суб'єктом протидії цього злочину є саме держава. Як учасник Конвенції про права дитини, Україна взяла на себе зобов'язання впроваджувати на своїй території міжнародні стандарти прав дитини за допомогою міжнародних і національних засобів імплементації. Саме тому Україна, відповідно до ст. 9 Конституції, має гармонізувати своє законодавство з нормами вказаної Конвенції шляхом законодавчого врегулювання прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, органів держави та їх посадових осіб щодо здійснення цих прав.

Імплементація – фактична реалізація міжнародних зобов'язань на внутрідержавному рівні, а також конкретний стан включення міжнародно-правових норм у національну правову систему.

Варто зауважити, що існує досить багато класифікацій форм імплементації міжнародних договорів. З погляду заходів, які необхідно вжити державі для імплементації міжнародного договору, на нашу думку, найбільш зручною є класифікація форм імплементації, запропонована в дослідженні Комітету юридичних радників щодо публічного права Ради Європи [1], а пізніше підтримана Б.І. Осмініним, згідно з якою існують такі форми національної імплементації [2, с. 180]:

– *автоматична інтеграція*: норми міжнародних договорів автоматично стають частиною внутрішньодержавного права, тобто не потрібне прийняття адміністративного чи законодавчого акта для набуття чинності нормами міжнародних договорів. До держав з автоматичною інкорпорацією в Європі належать Андорра, Кіпр, Ліхтенштейн, Франція, Люксембург, Іспанія, Швейцарія, Нідерланди, Україна, Польща [2, с. 183];

– *матеріальна інкорпорація*: положення міжнародного договору вводяться у внутрішньодержавне право через законодавчі чи адміністративні акти, які їх адаптують до юридичних реалій тієї чи іншої країни. До держав із матеріальною інкорпорацією належать Великобританія, Ірландія, Швеція, Данія, Норвегія, Чехія [1, с. 93–95].

– *формальна (процедурна) інкорпорація*: норми міжнародного договору стають частиною внутрішньодержавного права через прийняття або опублікування закону чи адміністративного акта. Проте, на відміну від матеріальної інкорпорації, такі закони чи адміністративні акти мають процедурний характер і не адаптують положення міжнародного договору до внутрішньодержавного права [1, с. 89–92].

Можна виділити такі етапи розвитку державної політики України у сфері протидії торгівлі та викрадення дітей:

1991 рік – ратифікація Конвенції ООН про права дитини. Відповідно до ст. 34 Конвенції [4], держави-учасниці зобов'язані захищати дитину від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень.

1998 рік – Криміналізація торгівлі людьми – визнання цього явища злочином в Україні (ст. 149 Кримінального кодексу України (далі – ККУ)).

2003 рік – ратифікація Факультативного Протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції й дитячої порнографії.

2004 рік – ратифікація Протоколу про запобігання і припинення торгівлі людьми, особливо жінками й дітьми та покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої

злочинності. У Протоколі зазначено, що експлуатація включає, як мінімум, експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, рабство або звичаї, подібні з рабством, підневільний стан або вилучення органів [11].

2010 рік – ратифікація Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. До сфери її застосування належать усі форми торгівлі людьми, внутрішньодержавні або транснаціональні, пов'язані або не пов'язані з організованою злочинністю. Особливістю Конвенції [6] є механізм контролю, передбачений VII розділом, відповідно до якого утворюється група експертів із заходів щодо протидії торгівлі людьми (ГРЕТА), що здійснює моніторинг за виконанням цієї Конвенції Сторонами. Вона складається щонайменше з 10 і щонайбільше з 15 членів, беручи до уваги гендерний і географічний баланс, а також багатопрофільність досвіду.

2011 рік – прийняття Закону України «Про протидію торгівлі людьми».

2012 рік – ратифікація Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації і сексуального насильства (Лансаротська Конвенція) [5]. Сьогодні вона є всеохопним міжнародним правовим документом щодо захисту дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення. Її автори за основу взяли відповідні стандарти Організації Об'єднаних Націй і Ради Європи, розширюючи їх, аби охопити всі можливі види сексуальних злочинів щодо дітей (у тому числі сексуальне розбещення дитини, дитяча проституція, порнографія, домагання та схилення дітей до вчинення сексуальних злочинів шляхом впливу контенту й діяльності сексуального характеру). Конвенція охоплює сексуальне розбещення дитини в сім'ї або «колі довіри», а також дії, вчинені з комерційною метою та з метою отримання прибутку. Вона встановлює, що держави-члени Ради Європи мають прийняти конкретне законодавство, спрямоване на криміналізацію такої поведінки, і вжити заходів з акцентом на захищенні передусім найкращих інтересів дітей, щоб запобігти сексуальному насильству, а також захистити дітей-жертв і притягти винних до відповідальності. Це також сприяє розвитку міжнародного співробітництва для досягнення спільних цілей.

Хочеться відмітити, що в Україні кримінальна відповідальність за торгівлю людьми не була передбачена до 1998 року. Тоді до ККУ були внесені доповнення у вигляді статті 124¹ «Торгівля людьми». Її зміст зазнав критики з боку науковців. Під час розроблення проекту нового ККУ ці зауваження враховані. Але стаття 149 чинного ККУ «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини» все ж не позбавлена певних недоліків. Насамперед серйозним недоліком є вимога доведення факту отримання плати за передачу жертв як ознаки завершеності злочину. Факт такої плати довести практично неможливо: зазвичай вона відбувається за кордоном і без свідків. Крім того, ця стаття містить положення, які потребують тлумачення, а саме: чи є примушування обов'язковим елементом у випадках, передбачених статтею 149 ККУ, та з якими елементами пов'язаний термін «згода». Виникає питання, чи варто розглядати переміщення через державний кордон як обов'язкову ознаку торгівлі людьми. Також аналіз статей Особливої частини ККУ [7] показав, що окремого злочину сексуальної експлуатації ним не передбачено. Водночас сексуальна експлуатація може спостерігатися під час учинення різних кримінально караних діянь. Передусім ідеться про торгівлю людьми (стаття 149), ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (стаття 301), створення або утримання місць розпусти і звідництва (стаття 302), сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією (стаття 303).

Торгівля людьми, у тому числі торгівля дітьми, є складним комплексним явищем. Тому законодавство України щодо протидії торгівлі людьми не обмежується лише статтею 149 ККУ, а включає низку законів і нормативно-правових актів. Так, 20 вересня 2011 року прийнято Закон України «Про протидію торгівлі людьми», який визначає організаційно-правові засади протидії торгівлі людьми, гарантуючи гендерну рівність, основні напрями державної політики та засади міжнародного співробітництва в цій сфері, повноваження органів виконавчої влади, порядок установа статусу осіб, що постраждали від торгівлі людьми, а також порядок надання допомоги таким особам. З огляду на цей Закон, сьогодні проблема торгівлі дітьми в Україні розглядається як складник торгівлі людьми загалом або як складник системи захисту дітей від жорстокого поводження. Діти є особливою категорією жертв торгівлі людьми чи іншої незаконної угоди щодо людини як найбільш незахищений та уразливий соціальний прошарок суспільства. Відповідно до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» (стаття 14), «особа, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми, має право звернутися до місцевої державної адміністрації із заявою про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми». З метою надання допомоги дітям, які постраждали від торгівлі дітьми, вони можуть влаштовуватися до центрів соціально-психологічної реабілітації дітей і притулків для дітей з метою надання психологічної допомоги та

забезпечення реабілітації в порядку, встановленому законодавством [9]. Прикладом такого закладу є центр соціально-психологічної реабілітації дівчат, постраждалих від сексуального насильства та експлуатації, «Софія», який знаходиться в Одесі. Також подібні центри є Харкові та ще деяких містах України, проте їх кількість недостатня для того, щоб охопити всіх дітей, що постраждали внаслідок протиправних угод щодо них і сексуальної експлуатації. Проблема не тільки в нестачі центрів соціально-психологічної реабілітації, а й у кадровому забезпеченні спеціалістами, які здатні надавати фахову допомогу постраждалим дітям. Недостатність навичок роботи з дітьми, які постраждали від сексуальної експлуатації та насильства, розслідування справ і ведення допитів і бесід з постраждалими дітьми, відсутність «зелених кімнат» і спеціалізації слідчих і суддів – усі ці та інші проблеми залишаються поза увагою держави.

До законодавства України варто зарахувати й підзаконні документи, які теж регламентують певні відносини у сфері протидії торгівлі, викрадення та сексуальної експлуатації людей. Їх перелік досить широкий, оскільки необхідно врегулювати різні аспекти такої роботи. Так, Постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 2012 року № 660 затверджено Порядок виплати одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми. Згодом Постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 111 затверджено Державну соціальну програму протидії торгівлі людьми на період до 2020 року, метою якої є запобігання торгівлі людьми, підвищення ефективності виявлення осіб, які вчиняють такі злочини або сприяють їх учиненню, а також захист прав осіб, постраждалих від торгівлі людьми, особливо дітей, і надання їм допомоги.

Щодо комерційної експлуатації неповнолітніх, то стаття 2 Факультативного протоколу щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (далі – Факультативний протокол) дає визначення трьох основних її форм: торгівля дітьми, дитяча проституція й дитяча порнографія, які безпосередньо пов'язані із секс-туризмом [12].

Сексуальна експлуатація – використання людини для роботи в секс-індустрії проти її волі. Важливим є те, що Факультативний протокол зобов'язує держави-учасниці встановити відповідальність не тільки тих осіб, які сприяють сексуальній експлуатації дитини, а й безпосередньо отримують сексуальні послуги від неї, тобто встановлено зобов'язання криміналізувати клієнтів, якими дуже часто і є секс-туристи. В українському законодавстві термін «дитячий секс-туризм» не закріплено. Відповідальність за сексуальні зловживання щодо дітей і їх експлуатацію встановлено відповідними статтями ККУ, які містять відповідальність за злочини проти статевої свободи і статевої недоторканності особи та злочини проти громадського порядку й моральності. Найбільш сувора відповідальність за сексуальне насильство щодо дитини передбачена статтями 152, 153 ККУ. До основних причин комерційної експлуатації неповнолітніх варто зарахувати низький рівень життя українців, дитячу бездоглядність, корупцію всіх рівнів. З іншого боку, імідж країни красивих і доступних для сексу дівчат, різниця в економічному розвитку країн походження туристів та України, яка впливає на різницю в цінах, розташування на Європейському континенті, що зумовлює наявність білошкірих дітей, низька вартість і доступність алкоголю, імідж країни з високим ступенем корупції та впевненість у безкарності – усе це сприяє розвитку пропозицій на ринку дитячих сексуальних послуг.

Виходячи з вищевикладеного матеріалу, можна зробити такі висновки.

Імплементация – фактична реалізація міжнародних зобов'язань на внутрідержавному рівні, а також конкретний стан включення міжнародно-правових норм у національну правову систему.

Україна приєдналась до широкого переліку міжнародних документів, що регулюють певні аспекти протидії торгівлі, викрадення та сексуальної експлуатації дітей, які стали частиною національного законодавства. Нормативно-правова база України містить достатню кількість нормативних актів із захисту прав дітей. Серед них є закони, програми, тією чи іншою мірою спрямовані на запобігання торгівлі дітьми, дитячої проституції та порнографії.

Торгівля дітьми – будь-який акт або угода, внаслідок яких дитина передається будь-якою особою або будь-якою групою осіб іншій особі чи групі осіб за винагороду або інше відшкодування. Торговля людьми є однією з найжорстокіших форм порушення основних прав і свобод людини. Злочин торгівлі людьми постійно еволюціонує услід за прагненнями злочинців отримати щонайвищі прибутки від експлуатації постраждалих;

Сексуальна експлуатація – використання людини для роботи в секс-індустрії проти її волі. В Україні немає спеціального закону про запобігання сексуальній експлуатації, але правовідносини в цій сфері регламентуються іншими законами, що регулюють різні аспекти протидії цьому явищу. Це, зокрема, Закон України «Про протидію торгівлі людьми», який також регулює питання, пов'язані з наданням допомоги потерпілим від такої протиправної діяльності. До основних причин торгівлі людьми належать організована злочинність, незахищеність від неї; насильство проти жінок і дітей; кризові ситуації у кра-

їні, збройні конфлікти; складна економічна ситуація, високий рівень безробіття, недосконалість законодавства й передусім правова необізнаність населення. З метою розв'язання цієї проблеми необхідним є здійснення таких заходів: підвищення рівня обізнаності населення; організація компаній для інформування громадськості про небезпечні ситуації, що можуть призвести до торгівлі людьми; висвітлення питань стосовно запобігання торгівлі людьми в навчальних програмах; підвищення професійного рівня працівників органів державної влади, які здійснюють повноваження у сфері протидії торгівлі людьми; надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, а також проведення відповідних виховних заходів для дітей та учнівської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Council of Europe, Treaty Making – Expression of Consent by States to Be Bound by a Treaty, Netherlands: Kluwer Law International, 2001. 350 p.
2. Осминин Б.И. Заключение и имплементация международных договоров и внутрисударственное право. Москва: Инфотропик Медиа, 2010. 400 с.
3. Українське законодавство та факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (порівняльно-правовий аналіз) / М.В. Євсюкова, А.М. Орлеан, А.Є. Санченко та ін. Київ, 2010. 196 с.
4. Конвенція про права дитини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листоп. 1989 р. *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. 1990. № 1. С. 205.
5. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовт. 2007 р. URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_927.
6. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16 травня 2005 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_858.
7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
8. Не стань жертвою торгівлі людьми. URL: <http://wu.cn.ua/articles/trafficking.pdf>.
9. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20 верес. 2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19–20. Ст. 173.
10. Протидія торгівлі людьми в Україні. Статистика МОМ станом на 31 грудня 2018 р. URL: <http://iom.org.ua/ua/protidiya-torgivli-lyudmi>.
11. Протокол про запобігання і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, прийнятий резолюцією Генеральної Асамблеї від 15 листоп. 2000 р. № 55/25. *Офіційний вісник України*. 2006. № 14. Ст. 1057.
12. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії від 1 січ. 2000 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_b09.

Г.В. Котик. Імплементация международных стандартов предотвращения и противодействия торговле детьми и похищению детей в национальную правовую систему. – Статья.

Аннотация. В статье исследуется проблематика нормативно-правового обеспечения противодействия торговли и похищению детей в Украине, которая направлена на реализацию взятых на себя международно-правовых обязательств, а также определение перспективных путей его совершенствования.

Ключевые слова: имплементация, торговля детьми, похищение детей, сексуальная эксплуатация.

H. Kotyk. Implementation of international standards for prevention and fight against trafficking in children and child execution in the national legal system. – Article.

Summary. The article deals with the problem of normative legal support of counteraction child trafficking and kidnapping in Ukraine, which is aimed the implementation of the international legal obligations of Ukraine and outlining prospective ways of its improvement.

Key words: implementation, child trafficking, kidnapping, sexual exploitation.